

Utkast - RIKTLINJER REDOVISNING LEGALA FÖRMYNDARE

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Bakgrund	3
1.2. Syfte.....	3
1.3. Definitioner.....	3
1.4. Förkortningar.....	3
2. Legala förmyndares redovisningsskyldighet	4
2.1. När redovisningsskyldighet uppstår	4
2.2. När redovisningsskyldighet upphör.....	4
2.2.1. När redovisningsskyldigheten upphör.....	4
2.2.2. Beslut om befrielse.....	5
2.2.3. Beslut att fördela ansvaret för förvaltningen.....	5
2.2.4. Minskning av tillgångarnas storlek	6
2.3. Medel som en förälder inte förvaltar	6
2.3.1. Egen lön m.m.	6
2.3.2. Särskild förvaltning.....	7
3. Krav på legala förmyndares löpande räkenskaper	8
3.1. Allmänt om löpande räkenskaper	8
3.2. Hantering av verifikat.....	8
4. Krav på legala förmyndares redovisning av sin förvaltning	9
4.1. Förteckning.....	9
4.2. Årsräkning	10
4.3. Sluträkning	11
4.4. Förenklad redovisning	12
5. Krav på överförmyndarens granskning av redovisning från förmyndare	13
5.1. Generella krav på granskningen	13
5.2. Kontroll av formell behörighet för myndigheten och granskaren	14
5.3. Överförmyndaren kan begära in information	14
5.4. Kontroll av redovisningshandlingarnas underskrifter och form.....	15
5.4.1. Kontroll av att handlingarna är undertecknade på heder och samvete.....	15
5.4.2. Kontroll av att rätt ställföreträdare (kan vara flera) skrivit under ...	15
5.4.3. Kontroll av att årsräkningen är ifylld med beständig skrift.....	15

Länsstyrelserna

5.5.	Kontroll av att föräldern räknat rätt m.m.....	16
5.6.	Kontroll av en förälders användning och placering av pengarna	16
5.6.1.	Kontroll av hur barnets pengar använts.....	16
5.6.2.	Kontroll av tillgångarnas placering.....	17
5.6.3.	Kontroll av överförmyndarspärar	17
5.7.	Kontroll av att ställföreträdaren inte brutit mot föräldrabalkens regler om samtycke, gåvoförbud m.m.	18
5.7.1.	Kontroll av att samtycke getts till arvskifte och fastighetsförsäljning m.m.	18
5.7.2.	Gåvoförbudet.....	18
5.7.3.	Sammanblandning av medel	19
5.8.	Överförmyndarens rättelse av siffror m.m.....	20
5.9.	Anteckning om resultatet av granskning på handlingen.....	20
5.10.	Handläggningstid för granskning	21
5.11.	Överlämning av redovisningshandlingar.....	21
6.	Redovisning av dödsbo	22
6.1.	En förälder företräder sitt barn i dödsbo.....	22
6.2.	Redogörelse för skifteshinder.....	22
6.3.	Årsuppgift.....	23
7.	Redovisning av företrädare för dödsboet efter en ställföreträdare	24

Länsstyrelserna

1. Inledning

1.1. Bakgrund

1.2. Syfte

1.3. Definitioner

I riktlinjerna används följande begrepp utifrån nedanstående definition.

Överförmyndare

- Överförmyndarnämnd
- Överförmyndare (ensam eller med ett kansli med tjänstemän)

Förälder

- Legal förmyndare
- En förälder som är förmyndare till sitt omyndiga barn.

Barn

- Omyndig - som är under 18 år.
- Synonymt begrepp är underårig.

Prisbasbelopp

- Gällande prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

1.4. Förkortningar

- FB – föräldrabalken
- JO – Riksdagens ombudsmän

Länsstyrelserna

2. Legala förmyndares redovisningsskyldighet

2.1. När redovisningsskyldighet uppstår

En förälder blir skyldig att redovisa förvaltningen av sitt barns tillgångar under följande förutsättningar. (Se 13 kap. 2 § FB.)

- När värdet av barnets tillgångar överstiger åtta gånger gällande prisbasbelopp på grund arv, gåva, värdestegring eller annat sätt.
- När barnet har fått arv, testamente, gåva eller livförsäkring, om det skett med villkor om särskild överförmyndarkontroll.
- När barnet har köpt, fått eller bytt fastighet eller nyttjanderätt till fastighet (sådan egendom som omfattas av 13 kap. 10 § FB).

Tänk på!

- Om barnet fått egendom med villkor om särskild överförmyndarkontroll blir föräldern automatiskt redovisningsskyldig, oavsett vilket värde tillgångarna har. Överförmyndaren kan inte heller besluta om lätnader i den skyldigheten avseende sådan egendom.
- Om ett barn *ärver* en fastighet så omfattas den inte av samtyckeskravet i 13 kap. 10 § FB och föräldern blir därmed inte heller redovisningsskyldig. Men om den ärvda fastigheten har ett värde som överstiger åtta prisbasbelopp blir föräldern redovisningsskyldig av det skälet. Likaså blir föräldern redovisningsskyldig om värdet av fastigheten tillsammans med barnets övriga tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp.

2.2. När redovisningsskyldighet upphör

2.2.1. När redovisningsskyldigheten upphör

I följande situationer upphör redovisningsskyldigheten.

- Barnet har fyllt 18 år och förmyndarskapet upphört per automatik.
- Barnet avlidit och förmyndarskapet upphört per automatik.
- Föräldern avlidit. (Se mer i avsnitt 7.)
- Tingsrätten har beslutat att föräldern ska ersättas med en förordnad förmyndare.
- Överförmyndaren har beslutat att befria föräldern från skyldigheten att ge in redovisning.

Länsstyrelserna

- Överförmyndaren har beslutat att bara en av två föräldrar fortsättningsvis ska redovisa förvaltningen av barnets ekonomi.
- Storleken på barnets tillgångar har minskat till under fyra prisbasbelopp.

2.2.2. Beslut om befrielse

Överförmyndaren kan besluta att befria en förälder från att ge in årsräkning och sluträkning, om det med hänsyn till föräldrarnas och barnets förhållanden, tillgångarnas art eller värde eller omständigheterna i övrigt finns särskilda skäl. Beslutet kan antingen gälla enbart ett visst år eller gälla tills vidare. (Se 13 kap. 16 § FB.)

När överförmyndaren överväger att besluta om befrielse från redovisning är det viktigt att komma ihåg att överförmyndarkontrollen är begränsad till de föräldraförvaltningar som är av större omfattning eller till de fall där kontroll har satts upp som villkor för gåva eller dylikt. Mot denna bakgrund bör kravet på redovisning inte efterges slentrianmässigt, utan överförmyndaren ska alltid göra en reell prövning av förhållandena i det enskilda fallet.¹

När det gäller fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom (egendom som omfattas av 13 kap. 10 § FB) kan det finnas skäl att befria från redovisning, t ex när barnet eller dennes familj bor i den aktuella fastigheten och den inte lämnar någon avkastning.²

Tänk på!

- Det är inte möjligt att befria en förälder från skyldigheten att ge in en förteckning.

Länsstyrelsens rekommendation

- Ett beslut om befrielse från redovisningsskyldigheten som gäller tills vidare bör regelbundet utvärderas av överförmyndaren.

2.2.3. Beslut att fördela ansvaret för förvaltningen

Den förälder som är redovisningsskyldig är också den som ska ge in redovisningen och skriva under handlingen på heder och samvete. Om barnet har två föräldrar som är förmyndare så måste båda lämna redovisning. Överförmyndaren kan dock besluta att bara en av föräldrarna ska ha uppdraget att förvalta barnets

¹ Prop. 1993/94:251 s. 247.

² Prop. 1993/94:251 s. 247.

Länsstyrelserna

egendom. Ett sådant beslut innebär att det bara är den ena föräldern som fortsättningsvis lämnar årsräkning och sluträkning.³ (Se 12 kap. 12 § FB.)

2.2.4. Minskning av tillgångarnas storlek

Om värdet på barnets tillgångar sjunker och blir lägre än fyra prisbasbelopp så ska överförmyndaren besluta att tillgångarna inte längre ska omfattas av bestämmelserna i 13 kap. 4-7 §§ FB. Föräldrarnas redovisningsskyldighet upphör samtidigt och föräldern blir då skyldig att ge in sluträkning enligt 13 kap. 15 § FB. (Se 13 kap. 9 § 1 st FB.)

Överförmyndaren kan också bestämma att kontrollen enligt 13 kap. 3-8 §§ ska upphöra, om det finns särskilda skäl. I så fall upphör inte redovisningsskyldigheten automatiskt. Men det kan vara lämpligt att överförmyndaren samtidigt beslutar att befria föräldern från att ge in årsräkning eller att den kan lämnas i förenklad form.⁴ (Se 13 kap. 9 § 2 st FB.)

2.3. Medel som en förälder inte förvaltar

2.3.1. Egen lön m.m.

En förälder förvaltar som huvudregel all egendom som tillhör barnet ifråga, med vissa undantag. (Se 12 kap. 1 § 1 st och 9 kap. 3 och 4 §§ FB)

- Egendom som barnet själv råder över, t ex egen lön.
- Egendom som barnet fått under villkor att den underårige själv skall få råda över egendomen.

Denna egendom ingår som huvudregel inte i det som en förälder ska redovisa i årsräkningen. Men det kan vara lämpligt att egendomen redovisas i förteckningen.⁵

Om ett barn som fyllt sexton år har tjänat egna pengar, så förfogar barnet själv över dessa pengar och kan själv bestämma hur de ska användas. En förälder kan dock ansöka hos överförmyndaren om samtycke till att dessa pengar istället ska förvaltas av föräldern, om det behövs för barnets uppfostran eller välfärd. Barnet ska då få möjlighet att yttra sig innan beslutet. (Se 9 kap. 3 § 2 st FB.)

Överförmyndaren kan också fatta ett sådant beslut när det gäller egendom som barnet fått under villkor att den underårige själv ska få råda över egendomen, om

³ Se RH 2010:88 angående att en medförmyndare kan få i uppdrag att ensam förvalta barnets tillgångar.

⁴ Walin, Vängby, Singer, Jänterä-Jareborg Föräldrabalken (1 jan. 2018, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 9 §.

⁵ Prop. 1993/94:251 s. 255.

Länsstyrelserna

barnet fyllt sexton år. Innan barnet fyllt sexton år är det föräldern som ensam bestämmer om det finns skäl att ta hand om egendomen. (Se 9 kap. 4 § FB.)

2.3.2. Särskild förvaltning

En förälder förvaltar inte tillgångar som barnet har fått genom gåva eller testamente med villkor att egendomen ska stå under förvaltning av någon annan än föräldern, s.k. särskild förvaltning. Det innebär att det är någon annan än föräldern som förvaltar barnets tillgångar. En sådan "särskild förvaltare" står utanför föräldrabalkens kontrollsystem och överförmyndaren har inte tillsyn över den särskilde förvaltarens verksamhet.⁶ (Se 12 kap. 1 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- När överförmyndaren noterat att det finns villkor om särskild förvaltning i testamente eller gåvobrev, och gör bedömningen att förutsättningarna för särskild förvaltning är uppfyllda, så ska överförmyndaren enbart ta ställning till om de ska samtycka till själva överlåtelsehandlingen, exempelvis arvskiftet.
- Överförmyndaren bör på lämpligt vis dokumentera ställningstagandet avseende särskild förvaltning i akten, t ex i en tjänsteanteckning.

⁶ SOU 1970:67 s. 167 och prop. 1993/94:251 s. 139 f. Läs mer om villkoren för att det ska kunna anses vara särskild förvaltning i rättsfallet RH 1990:4.

Länsstyrelserna

3. Krav på legala förmyndares löpande räkenskaper

3.1. Allmänt om löpande räkenskaper

En förälder är skyldig att föra räkenskaper och göra anteckningar endast om barnets egendom är av en större omfattning och en faktisk förmögenhetsförvaltning utförs. Det ställs således lägre krav på vilka löpande räkenskaper en förälder ska föra, än på en förordnad ställföreträdare. Men om föräldern är redovisningsskyldig gentemot överförmyndaren så krävs som huvudregel att de för löpande räkenskaper, för att kunna fullgöra sin skyldighet. Att föra löpande räkenskapen underlättar också för föräldern.⁷

3.2. Hantering av verifikat

Det finns ingen uttrycklig bestämmelse om hur verifikat och andra handlingar som ställföreträdare har ska hanteras och var de ska förvaras efter att årsräkning lämnats. De bestämmelserna som finns handlar om en ställföreträdarens skyldighet att hålla handlingar tillgängliga vid granskning av t ex en ny ställföreträdare.⁸ (Se 13 kap 21 § och 16 kap. 8 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör återsända originalverifikat till ställföreträdaren efter genomförd granskning av förteckning, årsräkning och sluträkning.

⁷ Prop. 1993/94: 251 s. 213 f.

⁸ NJA II 1924 s. 473.

Länsstyrelserna

4. Krav på legala förmyndares redovisning av sin förvaltning

4.1. Förteckning

En förälder ska ge in en förteckning över barnets tillgångar, senast en månad efter att redovisningsskyldigheten inträdde. Förteckningen ska lämnas på heder och samvete. (Se 13 kap. 3 § FB och 2 § förmyndarskapsförordningen [1995:379].)

Innehållskrav förteckning:

- Tillgångar och dess värde
- Skulder
- Pantbrev i fastighet
- Tomträtt
- Egendom som står under särskild förvaltning.
- I förekommande fall:
 - Bestyrkt kopia av bodelnings- eller skifteshandling, testamente eller gåvobrev.
 - Kopia av bouppteckning.

Tillgångarnas värde och skulderna ska som huvudregel anges i förteckningen till det värde de hade när de översteg åtta basbelopp, när gåvan/arvet fullbordades. Aktier och andra värdepapper ska tas upp till marknadsvärdet per samma datum.

Fastighet och nyttjanderätt till fast egendom (bostadsrätt t ex) ska tas upp till egendomens försäljningsvärde, det vill säga det värde den kan tänkas få vid en försäljning och inte till taxeringsvärdet.⁹

Tänk på!

- En förälder är inte skyldig att ge in förteckning om barnet fått eller köpt fastighet eller nyttjande rätt till fastighet, i enlighet med 13 kap. 10 § FB. Om redovisningsskyldigheten uppkommer på grund av att barnets tillgångar (t ex en fastighet som har ärvts och är värd mer än åtta prisbasbelopp) överstiger åtta basbelopp så ska dock förteckning lämnas.
- En förälder ska i förteckningen, om det är möjligt, även redovisa uppgifter om egendom som står under särskild förvaltning. Den egendomen ska dock inte redovisas i årsräkning och sluträkning.

⁹ Prop. 1993/94:251 s. 225.

Länsstyrelserna

Länsstyrelsens rekommendation

- Lös egendom av större värde, t ex fordon och konst, bör redovisas i förteckning, årsräkning och sluträkning.

4.2. Årsräkning

En förälder ska lämna årsräkning före den 1 mars varje år. Föräldern ska då redovisa för den period som denne varit redovisningsskyldig, antingen för hela året eller för del av året efter att redovisningsskyldigheten inträdde. Årsräkningen ska lämnas på heder och samvete. (Se 13 kap. 14 § FB.)

Innehållskrav årsräkning

- Egendomen och dess värde vid början och slutet av redovisningsperioden.
- Skulder som hänför sig till egendomen vid början och slutet av redovisningsperioden.
- Inkomster av egendomen.
- Utgifter som har betalats med egendomen eller dess avkastning.

Det är inte tillräckligt att en förälder bara anger värdet på egendomen utan även vilken typ av egendom det är och hur många t ex aktier barnet äger. En förälder bör särskilt ange om barnet fått egendomen genom gåva, arv eller dylikt. Överförmyndaren ska också av årsräkningen kunna förstå på vilket sätt barnets egendom har förändrats under perioden. En förälder ska även uppge eventuella skulder som hänför sig till egendomen, t ex inteckningsskulder avseende en fastighet.¹⁰

En förälder behöver inte specificera inkomster och utgifter på samma vis som en förordnad ställföreträdare. Föräldern behöver normalt sett bara ange hur stor del av utbetalningarna som har gått åt till barnets uppehälle, utbildning eller nytta i övrigt. En närmare specifikation anses onödigt, såvida det inte rör sig om stora belopp.¹¹

Angående vad som *inte* ingår i det som ska redovisas, se avsnitt 2.3.

¹⁰ Prop. 1993/94:251 s. 245.

¹¹ Prop. 1993/94:251 s. 245.

Länsstyrelserna

Tänk på!

- En förälder behöver endast redovisa den egendom som omfattas av bestämmelserna i 13 kap. 2 och 10 §§ FB. Om redovisningsskyldigheten t ex har uppkommit på grund av köp av en fastighet eller en gåva med villkor om särskild överförmyndarkontroll, så är det endast detta som ska redovisas.

4.3. Sluträkning

En förälder ska i sluträkning redovisa för den period som denne varit redovisningsskyldig, antingen från den 1 januari eller från det att redovisningsskyldigheten inträdde till dess redovisningsskyldigheten upphörde. Sluträkningen ska lämnas på heder och samvete. (Se 13 kap. 15 § FB.)

Innehållskravet för sluträkningar är detsamma som för årsräkningar (se avsnitt 4.2).

Sluträkning ska lämnas

- När barnet blivit myndigt och förmyndarskapet per automatik upphört.
- Om barnet avlidit och förmyndarskapet per automatik upphört.
- Om föräldern entledigats som förmyndare. Om endast en av två föräldrar upphört att vara förmyndare, ska sluträkning inte lämnas. Den andra föräldern kvarstår då som ensam förmyndare.¹²
- Om ett villkor enligt 13 kap. 2 § 2 st FB om särskild överförmyndarkontroll återkallats.
- Om överförmyndaren enligt 13 kap. 9 § 1 st FB beslutat att överförmyndarkontrollen ska upphöra, på grund av att värdet på tillgångarna sjunkit till under fyra prisbasbelopp (se 13 kap. 16 § FB).
- Om en förälder avlidit (och var ensam förmyndare – annars kvarstår den andra föräldern som förmyndare och ingen sluträkning ska lämnas) ska dödsboet efter föräldern redovisa. (Se mer i avsnitt 7.)

¹² Prop. 1993/94:251 s. 246.

Länsstyrelserna

4.4. Förenklad redovisning

Överförmyndaren kan under vissa omständigheter fatta beslut om en förenklad redovisning. (Se 13 kap. 16 § FB.)

Det är samma överväganden som ska göras här som när överförmyndaren överväger att besluta om befrielse från redovisningskyldigheten – se avsnitt 2.2.2.

Utöver detta, så kan överförmyndaren fatta ett sådant beslut, oberoende av tillgångarnas omfattning, om tillgångarna på ställföreträdarens uppdrag förvaltas av exempelvis en banks notariatavdelning eller något annat värdepappersinstitut som omfattas av lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. Föräldern bör då i sin årsräkning eller sluträkning kunna göra en enkel hänvisning till bankens eller motsvarande förvaltares redovisning.¹³

Länsstyrelsens rekommendation

- Ett beslut om förenklad redovisning som gäller tills vidare bör regelbundet utvärderas av överförmyndaren.

¹³ Prop. 1993/94:251 s. 247.

Länsstyrelserna

5. Krav på överförmyndarens granskning av redovisning från förmyndare

5.1. Generella krav på granskningen

Överförmyndaren har tillsyn över alla föräldrar i sin kommun, särskilt de som är underkastade föräldrabalkens regler om kontroll och redovisning. Den redovisning som dessa föräldrar ger in till överförmyndaren är ett av de viktigaste tillsynsverktyg som överförmyndaren har. Det är därför av stor vikt att överförmyndaren noggrant granskar redovisningen och ser till att barnets intressen tillvaratas. Överförmyndaren ska se till att barnets tillgångar i skälig omfattning används för dennes nytta och i övrigt är placerade så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd. (Se 16 kap. 1 § och 3 § 1 st FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör genomföra granskningen av redovisningarna på ett systematiskt sätt. Genom riskvärdering kan överförmyndaren bedöma i vilka ärenden det finns störst risker för allvarliga skador för barnet om förälderns förvaltning brister. Överförmyndaren får på så sätt möjlighet att i ett tidigt skede granska de redovisningar som bedöms ha störst risk och därmed möjliggöra för att vidta snabba åtgärder om brister upptäcks.
- Några riskfaktorer för överförmyndaren att beakta kan vara:
 - Föräldern har inte redovisat tidigare.
 - Förälderns tidigare redovisning har varit bristfällig.
 - Barnet har en omfattande eller komplicerad ekonomi.
 - Händelser under året som kan föranleda en högre riskbedömning.
- Överförmyndaren kan utöver detta välja att slumpvis granska vissa redovisningar mer ingående än andra ett visst år. Överförmyndaren bör se till att alla förmynderskap blir granskade mer ingående minst en gång under en viss period, t ex genom att ha ett system där alla redovisningar granskas mer ingående vartannat eller var tredje år. När en sådan granskning gjorts ett år, utan att brister upptäckts, kan granskningen nästa år vara mindre omfattande, o s v.

Länsstyrelserna

5.2. Kontroll av formell behörighet för myndigheten och granskaren

Överförmyndaren bör innan granskningen av redovisningen påbörjas kontrollera att de är behörig myndighet för det aktuella ärendet. (Se 11 kap. 25 § och 16 kap. 2 § FB.)

Överförmyndaren ska omgående överlämna ärendet till behörig myndighet om barnet är folkbokfört på en annan ort. (Se 6 § förmynderskapsförordningen.)

Överförmyndaren får delegera uppdraget att granska en redovisningshandling till en ledamot, en ersättare eller en tjänsteman på kansliet. (Se 19 kap. 14 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör regelbundet kontrollera barnets folkbokföringsort för att säkerställa att de är behörig myndighet.
- Det är lämpligt att föräldern informeras om skyldigheten att informera överförmyndaren om ändringar i var barnet är folkbokfört.

5.3. Överförmyndaren kan begära in information

För att överförmyndaren ska kunna göra den granskning som krävs av en förälders redovisning är det viktigt att överförmyndaren har rätt underlag. Om överförmyndaren begär det, är en förälder är skyldig att ge in de verifikationer och annat underlag som en förälder har på grund av sitt uppdrag. (Se 12 kap. 9 § och 16 kap. 3 och 10a §§ FB.)

Tänk på!

- Överförmyndaren kan genom vitesföreläggande tvinga föräldern att visa upp dessa handlingar, om innehållet i årsräkningen är bristfälligt.¹⁴ (Se 16 kap. 13 § FB.)

Även banker och andra institutioner är skyldiga att ge överförmyndaren den information som behövs för att granskningen ska kunna genomföras. Det är överförmyndaren som avgör vilka uppgifter som de önskar att banken ska lämna. Banken ska inte göra någon självständig prövning av vilka uppgifter som ska lämnas ut. Uppgiftsskyldigheten omfattar endast överförmyndarens tillsynsverksamhet, vilket innebär att den endast kan åberopas i etablerade ställföreträdarskap.¹⁵

¹⁴ Prop. 1993/94:251 s. 245.

¹⁵ Prop. 2007/2008:150 s. 70 f.

Länsstyrelserna

5.4. Kontroll av redovisningshandlingarnas underskrifter och form

5.4.1. *Kontroll av att handlingarna är undertecknade på heder och samvete*

I föräldrabalken ställs krav på att årsräkningar, sluträkningar och förteckningar ska avges på heder och samvete. Detta innebär att handlingarna antingen måste undertecknas egenhändigt, i original eller signeras med godkänd e-legitimation, t ex mobilt BankID.¹⁶ Felaktiga uppgifter i redovisningen kan medföra straffansvar för osann försäkran enligt 15 kap. 10 § brottsbalken.

Ur JO:s ämbetsberättelse 1998/99 s. 452:

”Kravet på avgivande på heder och samvete är ovillkorligt och årsräkningar, sluträkningar och förteckningar som saknar sådan påskrift får inte godkännas. Utan underskriften är handlingen inte en årsräkning, sluträkning eller förteckning i föräldrabalkens mening. JO anser att det vore lämpligt om straffansvaret enligt 15:10 BrB borde framgå av årsräkningsblanketten.”

5.4.2. *Kontroll av att rätt ställföreträdare (kan vara flera) skrivit under*

Den förälder som förvaltar sitt barns egendom är också den som ska ge in redovisning och skriva under handlingen. Om barnets båda föräldrar förvaltar barnets tillgångar så måste båda föräldrarna också redovisa förvaltningen. Det sker företrädesvis genom att föräldrarna gemensamt ger in redovisning som båda skriver under på heder och samvete.

5.4.3. *Kontroll av att årsräkningen är ifylld med beständig skrift*

Årsräkningar, sluträkningar och förteckningar måste i sin helhet vara ifyllda med beständig skrift (inte blyerts eller liknande) av föräldern. Detta är viktigt bland annat för att innehållet och namnteckningen inte ska gå att förvanska.¹⁷

¹⁶ Protokoll från JO:s inspektion med dnr 7221-2016.

¹⁷ JO:s beslut med dnr 3244-2002.

Länsstyrelserna

5.5. Kontroll av att föräldern räknat rätt m.m.

En förälder måste skriva in siffror i redovisningen som stämmer överens med underlaget, för att ingående värden ska stämma med utgående värden. I en årsräkning måste de utgifter och inkomster som barnet haft under året stämma med det som finns kvar på barnets konto i början och slutet av året.

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör alltid kontrollera att en förälder skrivit rätt siffror utifrån det underlag som lämnats in, och att sammanräkningen av siffrorna stämmer. Om föräldern skrivit fel siffror kan det tyda på att något är fel i redovisningen i stort.
- Överförmyndaren bör ha som utgångspunkt att en differens kan vara ett tecken på fel i redovisningen och bör därför alltid utreda den. Överförmyndaren får bedöma i varje enskilt fall hur omfattande en sådan utredning ska vara eller vilka åtgärder som behöver vidtas.

5.6. Kontroll av en förälders användning och placering av pengarna

5.6.1. *Kontroll av hur barnets pengar använts*

Barns tillgångar ska användas till barnets uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Barnets ålder, föräldrarnas villkor och andra individuella förhållanden måste beaktas vid bedömningen. Det är inte uteslutet att pengar får användas till inköp av något som kommer även familjen i övrigt till godo. Här kan undantagsvis inköp av t ex en bil eller ett fritidshus komma i fråga. Men barnets intresse måste vara huvudsaken, övriga familjens nytta får endast vara en bieffekt.¹⁸ (Se 12 kap. 4 § och 16 kap. 1 § FB.)

Utgångspunkten för överförmyndarens bedömning ska vara att föräldrar svarar för barnets underhåll. En förälder har alltså ingen ovillkorlig rätt att fritt använda barnets medel för att betala barnets del av hushållsutgifterna. Men gränserna för den tillåtna användningen av barnets medel i övrigt är inte helt klart definierade och lagstiftningen har lämnat en förälder betydande utrymme för skönsmässiga bedömningar när föräldern ska avgöra hur barnets medel ska användas.¹⁹

¹⁸ Prop. 1993/94:251 s. 212 f.

¹⁹ Hovrätten för Övre Norrland 2013-09-11 dnr B 208-13.

Länsstyrelserna

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndarens bedömning av om kraven på förvaltningen är uppfyllda i enlighet med 12 kap. 4 § och 16 kap. 1 § FB, bör ingå i den slutliga helhetsbedömningen om redovisningen lever upp till överförmyndarens krav. Det bör således tas med vid bedömningen om redovisningen ska granskas med eller utan anmärkning.

5.6.2. *Kontroll av tillgångarnas placering*

En förälder ska i första hand använda barnets tillgångar till barnets uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. Det är enbart de tillgångar som inte behövs för de ändamålen som ska placeras tryggt och med skälig avkastning.²⁰

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör vid granskningen av förteckningen kontrollera att barnets tillgångar är placerade på ett tryggt vis. Det är dock i huvudsak föräldrarnas uppgift att bedöma vad som är mest lämpligt.
- En placering i börsnoterade aktier är godtagbart och strider inte i sig mot föräldrarnas bestämmelser.

5.6.3. *Kontroll av överförmyndarspärar*

Ett barn kan ha pengar som har satts in på konto med uppgift om att de inte får tas ut utan överförmyndarens samtycke, s.k. överförmyndarspär. Vid granskningen av förteckningen bör det framgå av underlaget från banken att alla konton som ska ha det, har överförmyndarspär.²¹ (Se 13 kap. 8 § och 16 kap. 11 § FB.)

Tänk på!

- Även fonder och andra placeringar ska som huvudregel vara spärrade.²²

²⁰ Prop. 1993/94: 251 s. 21. Se även Hovrätten Västra Sverige 2008-11-06 dnr 1125-08.

²¹ JO:s beslut med dnr 5478-2010.

²² Läs mer i prop. 2007/08:150 s. 49.

Länsstyrelserna

Länsstyrelsens rekommendation

- Vid granskningen av förteckningen är det särskilt viktigt att överförmyndaren kontrollerar att det framgår av underlaget från banken att de konton som ska ha överförmyndarspärrens också har det. Om detta ska kontrolleras vid granskningen även av varje årsräkning och av sluträkningen, får bedömas i varje enskilt fall. När nya konton har öppnats bör dock en kontroll göras.

5.7. Kontroll av att ställföreträdaren inte brutit mot föräldrabalkens regler om samtycke, gåvoförbud m.m.

5.7.1. *Kontroll av att samtycke getts till arvsifte och fastighetsförsäljning m.m.*

En förälder får inte utföra vissa rättshandlingar utan att överförmyndaren också samtycker. Det gäller bl.a.

- Ta ut pengar från överförmyndarspärrens konto utan samtycke (se 13 kap. 8 § FB).
- Godkänna av ett arvsifte där barnet har del (se 15 kap. 3 § FB).
- Godkänna ett köpekontrakt avseende köp eller försäljning av fast egendom eller nyttjanderätt till fast egendom (bostadsrätt t ex) (se 13 kap. 10 § FB).
- Köpa viss sorts värdepapper (endast vid kontrollerad förvaltning – se 13 kap. 5 och 6 §§ FB).

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör alltid kontrollera om föräldern redovisat inkomster eller utgifter som tyder på att en rättshandling som kräver överförmyndarens samtycke har vidtagits utan att överförmyndaren har samtyckt.
- Överförmyndaren kan samtycka till en sådan rättshandling i efterhand, om överförmyndaren bedömer att det är lämpligt.

5.7.2. *Gåvoförbudet*

Personliga presenter

Som huvudregel är det förbjudet att ge bort barnets egendom. Undantaget är om det rör sig om personliga presenter vars värde inte står i missförhållande till

Länsstyrelserna

huvudmannens ekonomiska förhållanden. Om en förälder har gett en sådan gåva är den inte gällande mot barnet och den bortgivna egendomen kan krävas åter.²³ (Se 13 kap. 11 § 1 st FB.)

Understöd

En förälder kan, om överförmyndaren samtycker till det, bedöma att det finns anhöriga eller andra närstående till barnet som behöver understöd åt anhöriga. Sådant understöd får dock bara tas av barnets inkomster. (Se 13 kap. 11 § 2 st FB.)

Innan överförmyndaren samtycker till att understöd ges måste de först säkerställa att barnets egna behov är tillfredsställda. Understöd ska som huvudregel ske genom regelbundna utbetalningar till angivna personer. Överförmyndaren bör se till att samtycket återkallas om barnets förhållanden ändras. Om understöd betalats ut utan överförmyndarens samtycke, får pengarna krävas åter.²⁴

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör alltid kontrollera att inga otillåtna gåvor skett under redovisningsperioden.
- Överförmyndaren bör vara mycket restriktiv vid bedömningen av om en gåva är i strid med förbudet eller inte.

5.7.3. *Sammanblandning av medel*

En förälder ska se till att barnets egendom inte sammanblandas med sin egendom. Det innebär t.ex. att alla bankkonton ska vara i barnets namn. Det innebär även att en förälder inte kan göra utlägg med sina egna pengar och sedan ta ut pengar från barnets konto och sätta in på sitt eget konto eftersom det innebär en otillåten skuldsättning av barnet.²⁵

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren ska inte acceptera att en förälder gör egna utlägg för barnets räkning.

²³ NJA II 1924 s. 434 och Walin, Vängby, Singer, Jänterä-Jareborg Föräldrabalken (1 jan. 2018, Zeteo), kommentaren till 13 kap. 12 §.

²⁴ NJA II 1924 s. 434.

²⁵ Prop. 1993/94:251 s. 214.

Länsstyrelserna

5.8. Överförmyndarens rättelse av siffror m.m.

En förälder skriver under på heder och samvete att dennes redovisning är korrekt. Kravet på underskrift är kopplat till föräldrarnas straff- och skadeståndsansvar och det är därför viktigt att det står klart vad föräldern har redovisat. Det måste också vara tydligt vad överförmyndaren har ändrat och att ändringarna inte är för omfattande.²⁶

Länsstyrelsens rekommendation

- Vid granskningen bör överförmyndaren ha som utgångspunkt att det är föräldern som upprättar redovisningshandlingen och skriver under på heder och samvete och att innehållet är korrekt. Vid sin granskning bör överförmyndaren därför inte göra alltför omfattande korrigeringar av redovisningen.
- I första hand bör överförmyndaren begära att föräldern ger in korrigeringar. Om redovisningen ändå brister bör överförmyndaren överväga att granska den med anmärkning. Om en förälder inte klarar av att upprätta årsräkningen kan det även finnas anledning för överförmyndaren att överväga andra åtgärder, t.ex. pröva frågan om det behövs en medförmyndare som sköter förvaltningen istället eller tillsammans med föräldern.
- Om överförmyndaren gör korrigeringar i redovisningen bör det framgå tydligt av noteringen vad det är överförmyndaren har ändrat.

5.9. Anteckning om resultatet av granskning på handlingen

Överförmyndaren ska anteckna resultatet av sin granskning på redovisningshandlingen och registrera resultatet i dagboken i enlighet med de krav på dokumentation som finns i lagen om offentlighet och sekretess (2009:400) och i 17 § förmyndarskapsförordningen. Av anteckningen ska det framgå när granskningen ägt rum och om den föranlett någon anmärkning.²⁷ (Se 16 kap. 4 § FB.)

²⁶ Ur JO:s beslut med dnr 5955-2009: "Rättelser av förteckningar och årsräkningar görs i sådan utsträckning att det kan vara svårt att se vilken som är överförmyndarens respektive ställföreträdarens uppfattning. Detta kan medföra att det inte alltid står helt klart vilket belopp ställföreträdaren tar ansvar för. Även om det av handlingarna framgår att ett visst belopp ska föras in i årsräkningen måste överförmyndaren se till att ställföreträdarens underskrift omfattar "rätt" belopp. Om för stora ändringar görs utan medverkan av ställföreträdaren är det risk att straff- och skadeståndsansvaret urholkas. Det är i dessa fall bättre att ställföreträdaren ombeds att ge in en skriftlig komplettering."

²⁷ Prop. 1993/94:251 s. 281.

Länsstyrelserna

Om överförmyndaren finner anledning att rikta anmärkning mot förvaltningen ska ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig. En anteckning om anmärkningen ska göras på den granskade handlingen. Överförmyndaren ska även genast pröva om beslut enligt någon bestämmelse i 13 eller 14 kap. FB behöver meddelas eller om ställföreträdaren bör entledigas eller någon annan åtgärd vidtas. (Se 16 kap. 5 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Av anteckningen på redovisningshandlingarna och i dagboken bör det framgå om redovisningen är granskad med anmärkning eller om den är granskad utan anmärkning.

5.10. Handläggningstid för granskning

Överförmyndaren ska se till att granskningen av redovisningshandlingarna sker så snabbt och enkelt som möjligt (se 9 § förvaltningslagen [2017:900]). En snabb handläggning hos överförmyndaren är av rättssäkerhetsskäl viktig för den enskilde som annars kan riskera att dennes personliga eller ekonomiska förhållanden försämras.

Handläggningstiden för granskningen bör inte överstiga sju månader.²⁸

5.11. Överlämning av redovisningshandlingar

När överförmyndaren har granskat en sluträkning ska samtliga förteckningar, årsräkningar m.m. som förvaras hos överförmyndaren lämnas över till behörig mottagare (en ny ställföreträdare, huvudmannen eller dödsboet), oavsett antal och ålder.²⁹ (Se 16 kap. 8 § FB.)

Överlämningen ska dokumenteras i akten, eftersom en eventuell talan om ersättning för skada ska väckas inom tre år från det att handlingarna har lämnats. (Se 12 kap. 15 § FB.)

Länsstyrelsens rekommendation

- Överförmyndaren bör på lämpligt vis dokumentera i akten att ställföreträdaren eller annan behörig mottagare tagit emot redovisningshandlingarna. Det bör även framgå när mottagandet skedde.

²⁸ JO:s beslut med dnr 5172-2008.

²⁹ NJA II 1924, s. 468.

Länsstyrelserna

6. Redovisning av dödsbo

6.1. En förälder företräder sitt barn i dödsbo

Om ett barn är delägare i ett dödsbo så är det föräldrarnas uppgift att företräda barnet i boet. Så länge dödsboet inte är skiftat så är det bestämmelserna i 15 kap. FB som ska tillämpas. I dessa fall är således 13 kap. FB inte omedelbart tillämplig på dödsboets tillgångar.

Om barnet är ensam delägare i dödsboet eller om samtliga delägare har samma ställföreträdare (t ex syskon) och dödsboet förvaltas av föräldern så gäller bestämmelserna i 13 kap. FB, om bl.a. skyldighet att ge in förteckning, årsräkning och sluträkning. Om dödsboet ska förvaltas av föräldern så är normalt sett barnet (och eventuella syskon) de enda delägarna i boet.

Tänk på!

- Om en förälder skriver under ett arvskifte för sitt barns räkning måste överförmyndaren alltid besluta om samtycke.
- Om en förälder har del i samma dödsbo som barnet så måste överförmyndaren utse en god man enligt 11 kap. 2 § FB för att företräda huvudmannen i dödsboet.

6.2. Redogörelse för skifteshinder

Om ett dödsbo inte har blivit skiftat inom sex månader från det datum som bouppteckningen förrättades och har avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo inte heller ingåtts, ska föräldern lämna en redogörelse till överförmyndaren om anledningen till att dödsboet inte har skiftats.

En sådan redogörelse ska därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad, om inte överförmyndaren bestämmer någon annan tid.

I bestämmelsen ställs inte något krav på att handlingen ska vara lämnad på heder och samvete.

Tänk på!

- Om redogörelse för skifteshinder inte lämnas i tid har överförmyndaren möjlighet att kräva in den genom att förelägga vid vite (se 16 kap. 13 § FB).

Länsstyrelserna

6.3. Årsuppgift

Om ett avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo (vilket kräver överförmyndarens samtycke enligt 15 kap. 7 § FB) ingås ska en förälder före den 1 mars varje år inge en årsuppgift till överförmyndaren, om inte överförmyndaren bestämt en ny tid.

Årsuppgiften ska innehålla en redogörelse för förvaltningen av boet under föregående år och ska innehålla uppgifter om boets behållna inkomst och dess tillgångar och skulder vid årets slut. I bestämmelsen ställs inte något krav på att ingående tillgångar och skulder ska redovisas i årsuppgiften.

I bestämmelsen ställs inte något krav på att handlingen ska vara lämnad på heder och samvete.

Tänk på!

- Om årsuppgift inte lämnas i tid har överförmyndaren möjlighet att kräva in den genom att förelägga vid vite (se 16 kap. 13 § FB).

Länsstyrelserna

7. Redovisning av företrädare för dödsboet efter en ställföreträdare

Om en förälder avlider blir dennes dödsbo skyldiga att ge in eventuell kvarvarande årsräkning. De blir även skyldiga att ge in sluträkning inom en månad från dagen då föräldern avled.

Det är samma regler som gäller för att lämna årsräkning och sluträkning som för föräldern. Se avsnitt 4.2 och 4.3.

Tänk på!

- Det finns ingen möjlighet att befria dödsboet efter en förälder från skyldigheten att ge in årsräkning och sluträkning. Om det finns en förälder till som är barnets förmyndare behöver inte dödsboet ge in års- eller sluträkning. Då fortsätter istället kvarvarande förälder som ensam skyldig att fortsättningsvis ge in årsräkning.